

Retraining design patterns from the Doctrines od dystopian literate of 18,19, 20th century

ARTICLE INFO

Article Type

Qualitative Reearch

Authors

Behkam, H. PhD Student¹

Afzalian, Kh. PhD^{2*}

VaziriFarahani, B. PhD³

Tabasi, M. PhD⁴

How to cite this article:

Behkam, H. Afzalian, Kh.

ZaziriFarahani, B. Tabasi, M.

Retraining design patterns

from the Doctrines od

dystopian literate of 18,19,

20th century. Urban Design

Discourse- a Review of

Contemporary Litreatures

and Theories. 2021;1(4):33-

47.

¹Architecture Faculty, Islamic Azad University, Mashhad Branch, Mashhad, Iran.

² Architecture Faculty, Islamic Azad University, Mashhad Branch, Mashhad, Iran.

³Architecture Faculty, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

⁴Architecture Faculty, Islamic Azad University, Mashhad Branch, Mashhad, Iran.

Article History

Received: November 8, 2021

Accepted: March 10, 2021

ePublished: March 30, 2021

*Correspondence

Address: Architecture Faculty, Islamic Azad University, Mashhad Branch, Mashhad, Iran.

Phone: Fax:

khosrow.afzalian@gmail.com

ABSTRACT

Aims: The events and consequences of the last few years in the fields of city, society, housing, human beings and creating a cybernetic atmosphere and adapting them to the future literary works of researchers indicate their success in making correct predictions and Useful for solving urban problems in achieving the utopia and distance from dystopya.

Methods: The present article, with a comparative method and humanistic approach against the monocular technology giant, selects and extracts useful reference information from certain book and film works, which are two popular and guiding topics in the society's thought, and mentions the experienced problems and solutions with making them available to urban designers.

Findings: The development and emergence of an information-based society among digital citizens is an uncertain future for the nature of human existence in the 21 century. Currently, one of the most important concerns of design theorists is the separation of the human role from yesterday's experiences, which has led to his alienation and to human beings of a traditional nature.

Conclusion: Existing comparative studies show that the ultimate aspirations of technology lovers in achieving the desired utopia have not only been unsuccessful, but by eliminating humanistic options that have original and existential components, have formed a city in which humans are isolated and dominated by machines.

Keywords: Humanism, Utopia, Dystopia, Technologie, Literature

بازآموزی الگوهای طراحی از آموزه های ادبیات دس شهری قرن هجده، نوزده و بیست

حامد بهکام، PhD Student

دانشجوی دکتری معماری، گروه معماری، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران

خسرو افزلیان*، استادیار

استادیار، گروه معماری، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران
بهرام وزیری فراهانی، دانشیار

دانشیار، گروه معماری، دانشگاه شهیدبهبشتی، تهران، ایران.

محسن طبسی، دانشیار

دانشیار، گروه معماری، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران.

چکیده:

اهداف: و قایع و پیامدهای تکنولوژی یک دهه های اخیر در زیست-جهان انسانی و ایجاد فضای پیشرفته‌ی سایبرنتیک و تطبیق آن‌ها با آثار ادبی فاخر آینده‌پژوهی، موفقیت آنان در پیش‌گویی‌های صحیح را خاطر نشان می‌کند. پارادایم‌های الگو ساز با ظهور اولیه در آثار ادبی امکان بازآموزی برای مسئله‌های طراحی و برنامه‌ریزی در نیل به آرمان شهر و دوری از دس شهر را فراهم می‌کنند.

روش‌ها: مقاله‌ی حاضر، به روش استقرایی با سیر از مصداق به معنی و با رویکرد پسانتقادی، اطلاعات جزء را از بین آثار ادبی شاخص، که جهت‌دهنده‌ی اندیشه‌ی جامعه هستند، به عنوان چارچوب نظری، استخراج و با ذکر مسئله‌ها

و راه‌حل‌های تجربه‌شده، آن‌ها را به‌عنوان الگو در اختیار طراحان می‌گذارد.

یافته‌ها: مطابق ادبیات دس شهری، پیشرفت‌های صنعتی و ظهور جامعه‌ی مبتنی بر اطلاعات دیجیتال و به‌دنبال آن هوش مصنوعی، آینده‌ای نامعلوم برای ماهیت وجودی انسان در قرن بیست‌ویک رقم می‌زند. در حال حاضر نیز یکی از مهمترین نگرانی‌های علوم طراحی، انفصال نقش انسان از تجارب دیروزی است که موجب ازخودبیگانگی و حذف انسان دارای ماهیت سنتی شده است.

نتیجه‌گیری: بررسی‌های تطبیقی موجود نشان می‌دهد که نهایت آمال دوست‌داران فناوری در نیل به آرمان‌شهر مطلوب نه‌تنها موفقیت‌آمیز نبوده بلکه با حذف تمایلات انسان‌گرا یا نه که مولفه‌هایی وجودی و اصیل دارد، دس شهری را تشکیل داده که انسان‌ها در آن، منزوی و تحت سلطه‌ی نئوکاپیتالیست و نئوامپریالیست هستند.

کلیدواژه‌ها: آرمان‌شهر، دس شهر، تکنولوژی، ادبیات، انسان

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۸/۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۲/۲۳

*نویسنده مسئول: khosrow.afzalian@gmail.com

مقدمه

غارت‌گری و دوری از آرامش طبیعی انسان‌ها مورد نقد مردم و نویسندگان بودند. قرن نوزده و بیست نیز با افزودن مجموعه‌های جدید اختراعات تکنولوژی یک به گسترش افق‌های ذهنی کمک کردند. منتها نگرانی از حضور ماشین‌ها حذف و به جای آن آشتی ماشین با انسان‌ها در نتیجه‌ی تعامل، موضوع مورد بحث نویسندگان گردید. با شروع قرن بیست‌ویک ابعاد انسان‌گرایی تحت تاثیر پیامدهای رادیکالی انسان‌مداری و اغواگرایی فناوری برای تحقق آرمان‌شهر مطلوب قرار گرفته و سکونت، معماری و شهر را هم تحت

تاریخ تحول علم، قرن هجده را سرآغاز صنعتی شدن، انقلاب اول و نیز همزمان با آن شکل‌گیری جنبش‌های اعتراضی ضد صنعت که آن زمان ماشین‌نمیده می‌شد، دانسته است. تحولات عمده در تولید کشاورزی، شهرنشینی، بهداشت و جامعه‌ی صنعتی، تجملات، بازارها، افزایش جمعیت و رفاه نسبی از موضوعات مورد علاقه و ظهور طبقه‌ی کارگر صنعتی و بورژوا و نظام‌های سرمایه‌داری و فئودالی، کار استثمارگری بیش از حد، مصرف‌گرایی و

تأثیر گذاشت. عمق بحران فقدان انسان‌گرایی از اوایل دهه‌ی هشتاد میلادی، پس از پیامدهای ریشه‌دار دو انقلاب صنعتی و شروع انقلاب سوم اطلاعاتی به همراه فرآیند جهانی شدن پارادایم‌های علمی، فرهنگی و سیاسی و تردید در روایت‌های بزرگ آشکار گشت و از همان زمان، انسان‌شناسی با هدف آشتی دو بعد مادی و معنوی یا تکنولوژیک و ایدئولوژیک وارد رشته‌های مختلف علمی شد [1]. تکنولوژی یکی از عوامل گذار از سنت به مدرنیته، در تغییر روش زندگی انسان‌ها همواره بحث پیش‌تاز آرمان‌شهری بوده و در عین حال، بحران‌هایی را بوجود آورده است. بهره‌برداری از انسان و نیازهای آن‌ها به‌عنوان نقطه‌ی کلیدی نظام سرمایه‌داری باعث تردیدهایی علی‌رغم ایجاد آسایش بشر برای ابعاد ایدئولوژیک و معنوی وی شده و انزوا و از خودبیگانگی را از دهه‌های اولیه قرن بیستم برانگیخته است [2].

فضای اندیشه‌ی ابتدای قرن بیستم با تجربه‌ی عصر اول ماشین شرایط مساعدی را برای طرح پرسش‌های رازآلود و نگران‌کننده از محوریت صنعت، رایانه و سپس سایبرنتیک یا عصر دوم ماشین، در محصولات نویسندگان و فیلم سازان پدید آورد که در نهایت معمای غیرقابل حل ایجاد شده توسط شرایط دوجنسیتی بودن انسان آینده را که بخشی از آن ماشین و بخشی گوشت است به تصویر می‌کشد. ربات انسان‌نما یا سایبورگ، (کوتاه شده‌ی سایبرنتیک و ارگانیسم، یک موجود با هر دو اجزای ارگانیکی و مکانیکی) محصولی نهایی سایبرنتیک است که آینده‌ی انسان را تعیین خواهد کرد. در بیشتر آینده‌نگری‌ها نه تنها تصویری از رفاه حاصل از تکنولوژی یا چیرگی آن وجود ندارد بلکه دس شهری تجسم می‌شود که حضور در آن شهروند انسان را بیگانه‌تر از خویش می‌کند [3,4].

تناقض ایجاد شده بین معماری یا طراحی و تکنولوژی که دو نظم ناسازگارند به آن جایی منتهی می‌شود که شخص طراحی که می‌خواهد با تکنولوژی کار کند،

می‌داند همراهی سریع انتخاب کرده و ناچار است یا همانند فوتوریست‌ها کل بار فرهنگی خود را دور بریزد و یا از طرفی می‌داند اگر این کار را نکند فرهنگ تکنولوژیک بدون همکاری وی به کار خود ادامه می‌دهد [4]. این مقاله با مرور آثار ادبیات ماندگار دس شهری و آخرالزمانی که با نام ادبیات گمانه‌زن نیز شناخته می‌شود، با توجه به این که ساختارهای سیاسی و اجتماعی و مهمتر از همه نقش نزول یافته‌ی انسان در آن‌ها به چالش کشیده می‌شود و داستانی سوداگرانه برخلاف اخلاق نویسنده در آن شکل می‌گیرد، به مطالعه‌ی تطبیقی برای بازآموزی از آن‌ها با رویکرد انسان‌گرایی می‌پردازد [5,6].

مواد و روش‌ها

اگر حضور انسان در الگوهای زیستی و شهر حاصل از پیشرفت‌های علمی و اخلاقی موضوع آرمان‌شهر (اتوپیا) و یادآرمان شهر (دیستوپیا) باشد، که امروز هم تحت تأثیر فضای سایبرنتیک قابل بررسی است، با موضوع انسان‌گرایی (ماده‌ی ضمنی تحقیق)، پیوند دارد. تعریف صریح کلمه‌ی انسان‌گرایی در این مقاله هرآن چیزی است که بعد انسانی بشر را برجسته کرده و به بازه‌ی زمانی و مکانی معینی اشاره نمی‌کند و جنبش فکری و فلسفی هم نیست. کلمه‌ی انسان‌شناختی یا آنتروپولوژی یا بررسی ابعاد وجودی انسان، معنای نزدیک به آن می‌باشد. در کل، معنی اصطلاح اومانیسیم نیز با توجه به جنبش‌های فکری پی‌درپی که با آن مشخص شده‌اند هم در نوسان است. اومانیسیم به چشم‌اندازی اشاره می‌کند که تصویری از آزادی و پیشرفت انسان را تأیید می‌کند. این دیدگاه انسان را تنها مسئول ارتقاء و پیشرفت افراد می‌داند و بر نگرانی انسان‌ها نسبت به جهان تأکید می‌کند. در واقع نوعی نگاه و جهان‌بینی فلسفی و اخلاقی مشتمل بر مکان و زمان است که بر ارزش و عاملیت انسان‌ها به صورت فردی یا جمعی تأکید دارد و عموماً تفکر‌های نقادانه‌ی متکی بر عقلانیت و تجربه‌گرایی را بر پذیرش دگم‌اندیشی و خرافات ترجیح می‌دهد [1].

شرایط زندگی دردناک کارگری در نیمه‌ی اول قرن نوزدهم در شهرهای اروپایی از جمله قدرت صنعتی بریتانیای کبیر، موضوع تحقیقات بسیاری چون چادویک و انگلس و ویلر مه در فرانسه گردید که ادبیات پر باری را در زمینه‌ی اعتراض به اوضاع اجتماعی و توصیف شرایط بد زندگی و پیشنهادهایی برای تعدیل اصول اقتصادی و اجتماعی که مرتبط با ساختن شهرها بودند به‌وجود آورد و به دنبال آن مارکس و انگلس با طرح مالکیت عمومی زمین آغازی از ادبیات بر شهرسازی گشودند.

وجود تئوری آرمان‌شهر و پادآرمان‌شهرها گواهی بر سندیت پژوهش مبنی بر اهمیت انسان در شهرهای آینده است که حضور رادیکالی فناوری در آن‌ها ابعادی از انسان را در معرض نابودی قرار داده است. نویسندگان زیادی پس از دوره‌ی رنسانس به نوشتن درباره‌ی اهمیت انسان و رفتار وی در جوامع پرداخته‌اند، در ابتدا این نگرش‌ها چیزی جز فضا سازی‌های علمی-تخیلی انگاشته نمی شد که پرداختن به آن‌ها به دلیل علاقه‌ی خوانندگان شان بود ولیکن بعدها با ظهور انقلاب صنعتی و اهمیت یافتن تکنولوژی، این پیش‌بینی‌ها در شرف رخ دادن است و نگرانی‌های جدی را برانگیخته است. با توجه به حجم زیاد داده‌ها به‌خصوص در قرن بیستم، در انتخاب آثار موجود برای بررسی باتوجه به نزدیکی دو حوزه‌ی دیستوپیا و ساینس فیکشن، آن‌هایی انتخاب گشته‌اند که تمرکز بیشتری بر مولفه‌های انسان‌گرایی یا فقدان آن در لابه‌لای خود داشته‌اند. همچنین لازم به ذکر است که پیامدهای دس شهری در قرن ۱۸، ۱۹ و ۲۰ به عنوان بخشی از پیشینه‌ی ادبی، ماندگار و تثبیت شده‌ی موضوع هستند و به همین دلیل به آثار نوپای قرن ۲۱ در این پژوهش پرداخته نمی‌شود.

اصول کلی یا الگوهای طراحی به‌عنوان نظریه استفاده می‌کند. نوآوری تحقیق در راستای تولید دانش صریح و سیستماتیک با هدف کاربردی کردن پیشینه‌ی ادبیات غنی موضوع می‌باشد.

انسان‌محوری، مرکزی یا مداری نیز علی‌رغم ظاهر م‌شابه، گاهی در نقطه‌ی مقابل آن است. انسان‌مداری، نوعی جهان‌بینی خودخواهانه است که انسان را سرچشمه‌ی تمام ارزش‌ها می‌داند، زیرا مفهوم ارزش را ساخته‌ی انسان دانسته و برای طبیعت به‌صرف اینکه در خدمت انسان است، ارزش قایل است. این نگرش که انسان مرکز کائنات شمرده شد و محیط‌زیست تنها در خدمت منافع انسان است از رنسانس که مرکز توجه را از خدا و امر ماورایی به انسان و امور تحت کنترل گرداند، آغاز شد. براساس این نگرش، هیچ حقی برای طبیعت به خودی خود در نظر گرفته نمی‌شود و به‌راحتی و بدون نگرانی می‌شود برای رفاه انسان نابودش کرد. انسان‌محوری، مفهومی عمده در اخلاق محیط‌زیستی و فلسفه‌ی زیست محیط است که در آن‌ها دیدگاه انسان‌محور، ریشه‌ی عمده‌ی مشکلات ایجادشده به علت تعامل نامناسب بشر با محیط زیست انگاشته می‌شود [1].

واژه‌ی ساختگی و ذهنی پادآرمان‌شهر در مقابل آرمان‌شهر یا مدینه‌ی فاضله، که یک حقیقت آرمانی دست نیافتنی است، به مدینه‌ی فاسده، مدینه‌ی ضاله، دس شهر یا ویران‌شهر، یک جامعه یا سکونت‌گاه خیالی با برتری ویژگی‌های منفی که زندگی در آن دلخواه هیچ انسانی نیست. این جوامع معمولاً زمانی از یک جامعه را نشان می‌دهند که به نابودی و هرج‌ومرج رسیده‌است. این جوامع در زمان‌هایی بد و شوم ترسیم می‌شوند که می‌توان آن را دوره‌ی بدزمانگی یا دژگاهی نامید. ترسیم یک جامعه‌ی پادآرمان و بدزمانه توسط نویسندگان آینده‌گرا معمولاً به‌منظور هشدار به مردم در مورد ادامه یا افزایش چیرگی برخی معضلات اجتماعی صورت می‌گیرد. [1, 7].

مدل این پژوهش کیفی بوده و و تحلیل آن حاصل یافته‌هایی است که با توجه به ماده‌ی پژوهش یعنی ادبیات دس شهری به صورت استقرایی از آرای ادبی نویسندگان فاخر به عنوان اجزای اطلاعات موجود برای بازآموزی یا رسیدن به

سه قرن اخیر هجده، نوزده و بیست نیز سرشار از تلمیحات و گمانه‌زنی‌های همراه با پیش‌بینی‌های گاهاً دقیق به قصد آگاه ساختن بشر از پیامدهای نگاه آرمان‌گرایانه‌ی تک بعدی فن‌آوری-محور بوده است. شرح مختصری از یافته‌های پژوهش در جدول شماره‌ی یک آورده می‌شود.

یافته‌ها

همزمان با پیشرفت‌های مادی بشر مرتبط با انقلاب‌های صنعتی و بروز نگرانی‌ها و مخالفت‌ها برای اشاره به جبران یا پیامدهای این تحول‌ها، دنیای ادبیات مدرن یعنی

جدول شماره‌ی یک: وقایع انقلاب‌های صنعتی و تاریخ ادبیات مدرن

تاریخ	مشخصه	وقایع ادبیاتی رایج	آثار ادبی دس شهری	نظریه‌های مرتبط با شهر	
قرن هجده ۱۷۰۰-۱۷۹۹	در اروپا و آمریکا، تبدیل جوامع کشاورزی و روستایی به جوامع صنعتی و شهری، رونق صنعت نساجی و آهن، اختراع ماشین بخار	ادبیات آگوستین ازگلیسی، ادبیات فرانسه، عصر روش‌نگری، و ل‌تر، ژان ژاک روسو، ایمانوئل کانت، آدام اسمیت، انقلاب‌های ۱۸۴۸، آغاز سبک رمانتیسیسم از نیمه‌ی دوم با گوته	سفرهای گالیور	پیدایش شهرسازی معاصر در غرب اروپا	
قرن نوزده ۱۸۰۰-۱۸۹۹	انقلاب صنعتی نخست (۱۷۵۰-۱۸۷۰)	ادامه تا پیش از جنگ جهانی اول، پدیدار شدن صنعت نفت، صنعت فولاد، و صنعت برق، استفاده از نیروی برق برای فرآیند تولید انبوه، اختراع تلفن، چراغ برق، ضبط صوت و موتور احتراق درون‌سوز	اوج رمانتیسیسم در شعر و ادبیات انگلیسی دوره‌ی ویکتوریا، چارلز دیکنز، انتقال از کلاسیسیسم به رمانتیسیسم با گوته در آلمان، آغاز دوره‌ی طلایی از دان مارک با سارن کیپه‌کیگو، ظهور ناتورالیسم و رئالیسم در اواخر سده، پایان دوره‌ی طلایی اروپا با تنش‌های	پاریس در قرن بیستم، یادداشت‌های زیرزمینی، جمهوری آینده، اینر هاوس، ستون سزار، ماشین زمان، خواب آلود بیدار می‌شود	سلب مالکیت زمین‌های بزرگ به نفع عموم از مارکس و انگلس، نظریات هنری جورج، شهر خطی آرتور سوریا، باغ‌شهر هووارد،
انقلاب صنعتی دوم (۱۸۷۰-۱۹۱۴)					

		آغازین جنگ جهانی اول		
قرن بیست ۱۹۹۹-۱۹۰۰ انقلاب صنعتی سوم (۱۹۸۰-۲۰۲۰)	موسوم به انقلاب دیجیتال، تحول در فن‌آوری‌های الکتریکی و مکانیکی آنالوگ به فناوری‌های دیجیتال، ابداع ترازیستور، رایانه‌ی شخصی، اینترنت و فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات	تقسیم‌بندی به ادبیات نوگرا و پست مدرن، وقوع جنگ‌های جهانی اول و دوم، شکل‌گیری ادبیات عامه در فانتزی و علمی-تخیلی، ادبیات انتقادی، جوایز معتبر ادبی، تحولات سریع ادبی با تغییر دهه	پاشنه‌ی آهنین، ماشین از کار می‌ایستد، ماه دنیای قشنگ نو، مزرعه‌ی حیوانات، هزارونهصدوهشتادوچهار، چهارصدوپنجاهویک درجه‌ی فارنهایت، این روزگار محشر، شهریار آینده، میرا، وی مثل وندتا، سرگذشت ندیمه	طرح شهر صنعتی تونی گارنیه، دگرگونی شهرهای بزرگ اوژن هنارد، شهر شعاعی لوکور بوزیه، شهر الکترونیک
	قرن بیست و یک ۲۰۹۹-۲۰۰۰ انقلاب صنعتی چهارم (۲۰۱۶)	کنفرانس داووس، رایانش و هوش مصنوعی، سایبرمن	وقایع‌نگاری در ادبیات در قرن بیستویک	در موضوع مقاله نیست

همه چیز می‌زنند و یا در سفر به هوئی‌هیم با اسب‌هایی باهوش مواجه می‌شود که بر انسان‌هایی وحشی حکمرانی می‌کنند و یا در سفر به لی‌لی‌پوت که بر سر موضوعی بی ارزش چون شکستن تخم‌مرغ از کدام سمت، در حال جنگ با کشور همسایه هستند [10].

- قرن نوزده

در قرن نوزدهم بیش از ده‌ها اثر ماندگار توسط رمان‌نویسان آینده‌نگر اروپایی که تحت اغواگری‌های پیشرفت‌های صنعتی بودند تولید و مورد استقبال خوانندگان مشتاق قرار گرفت: اولین رمان "پاریس در قرن بیستم" است که "ژول گابریل ورن" در آن دیدگاهی تیره و تار از تمدن آینده‌ی تحت فناوری که تجارت و فناوری در اولویت و موضوعات انسانی بی اهمیت هستند، ایجاد می‌کند [11]. کتاب "یادداشت‌های زیرزمینی" اثر "داستایوفسکی" اولین رمان اگزستانسیالیستی است که مونولوگی از شرایط تحمیلی

اولین مواجهه‌ی مستقیم انسان و آرمان‌شهر از جلد کتاب "تامس مور" در قرن شانزده آغاز می‌شود که کشور جزیره‌ای ایده‌آل را با نقشه‌ای همانند سر یا ذهن انسان با تو صیف نظام سیاسی بی‌عیب و نقص که وجود خارجی ندارد، معرفی می‌کند. وی در متن کتاب نیز به آمال او مانیسم می‌پردازد [9,8]. به تدریج با فراتر رفتن دامنه‌ی اصطلاح آرمان‌شهر از مباحث سیاسی اجتماعی، دس‌شهر نیز معرفی می‌شود.

- قرن هجده

اولین مصداق‌های به‌یادماندنی از جامعه‌ی دس‌شهر را "جاناتان سویت" در "سفرهای گالیور" در اوایل قرن هجدهم نمایش می‌دهد، گالیور طی ماجراهایی سفرهایی به مکان‌های مختلف با ویژگی‌های به تصویر کشیده‌ی پادآرمانی می‌کند. در این سفرها از جمله در سفر به لاپوتا با مردمانی علم‌زده مواجه می‌شود که در تلاش برای اکتشاف‌های علمی دست به نابودی

رمانی سیاسی و عاشقانه است که به شرح وقایع آخرالزمانی می‌پردازد. مردی که از یک محیط روستایی به قلب یک الیگارشی سرمایه‌داری بی‌رحم آمده و فساد و نابودی آن را از نزدیک می‌بیند. پیش‌بینی او توسعه‌ی سریع توطئه‌ای عظیم علیه بشریت توسط دو قاره است که اگر سرنگون نشود، تشنج‌های وحشتناک اجتماعی، نابودی تمدن و یا ایجاد استبداد مطلق ایجاد می‌کند [15]. "ماشین زمان" از "هربرت جورج ولز" نیز منعکس‌کننده‌ی دیدگاه‌های سیاسی سوسیالیستی و عصبانیت وی از روابط عصر صنعتی معاصر و انحطاط‌های اجتماعی است. سفر با وسیله‌ای مکانیکی به آینده‌ای نامعلوم و مشاهده‌ی این‌که بشریت به دو دسته‌ی اشراف و کارگران تقسیم شده و طبقه‌ی کارگر در رنج و امید به اصلاح این ناهماهنگی منتشر شده از سمت جریان‌های تجاری و صنعتی ندارد [16]. در اثر دیگر ولز با نام "خواب آلود بیدار می‌شود" نیز دس شهری با زندگانی وحشتناک توصیف می‌شود. مردی پس از دویست سال در لندنی دگرگون با ثروتی بسیار از خواب بیدار شده و متوجه شورش و اختلافات طبقات پایین با حاکمان اشرافی می‌شود. کارگران کارخانه‌ها که مزد روزانه برای غذای شب می‌گیرند، عدم

سیاسی با پررنگ‌تر شدن نقش آمریکا ادامه دادند. "پاشنه‌ی آهنین" اندیشه‌های سوسیالیستی و اجتماعی "جک لندن" است که جامعه‌ی خیالی آینده‌ی را آمریکا را تصویر می‌کند و در آن گروه‌های سلطه‌گر مالی به کنترل تمام امور جامعه و جهان می‌پردازند و برای تأمین سلطه‌ی خود از جنگ و کشتار و جنایت روی گردان نیستند [18].

در "ماشین از کار می‌ایستد" اثر "ای ام فورستر"، بشریت، منزوی و منفرد در اتاق‌هایی استاندارد در زیر زمین زندگی می‌کند و برای تأمین نیازهای جسمی و معنوی به یک ماشین غول‌پیکر با فناوری‌های پیام‌فوری و اینترنت، متکی است. سفر مجاز اما غیرقابل استفاده و بندرت لازم است زیرا

زیستن در فضای سنگین زیرزمینی را به تصویر کشید [12]. کتاب "جمهوری آینده" توسط نویسنده‌ی آمریکایی "آنا باومن داد" اولین کتاب مهم دس شهری آمریکایی است که تصویری از نیویورک آینده به عنوان جامعه‌ای منطبق با فناوری، ارایه می‌دهد. سکونت در خانه‌های هم‌شکل، تساوی زنان و مردان، کار کم دو ساعت در روز، ولی زندگی خسته‌کننده و خالی از روح، ممنوعیت سفر و اعمال قانون متوسط‌ها در همه چیز، تبعید دانشمندان، نویسندگان و هنرمندان با استعداد بیشتر نسبت به حد متوسط، نبود عشق رمانتیک، استفاده از قرص‌های دارویی به جای مصرف غذا، آسانسورهای اتوماتیک و وسایل خواب راحت، پیش‌بینی و بیان شده فناوری می‌تواند به جای بهتر کردن شرایط، وضعیت را بدتر کند. در نهایت وقتی همه چیز نابود می‌شود جمهوری آینده شروع به شکل‌گیری می‌کند [13]. یکی از نشانه‌های دیگر دس شهری توسط "والتر بسانت" در رمان "اینر هاوس" یک تخیل دس شهری درباره جامعه‌ای در چند قرن آینده است که تحت کنترل گروه نخبه‌ای از دانشمندان که اکسیر جاودانگی را کشف کرده‌اند، به مرحله‌ی یکنواختی بی‌ثمری رسیده و یک گروه شورشی می‌خواهد شرایط مهیج زندگی قرن نوزدهم را بازگرداند [14]. "ستون سزار" از "ایگناسیوس دانلی" نیز

امنیت شغلی، وفور بیماری‌های صنعتی، کارگرانی با یونیفرم‌های رنگی متناسب با پیشه، حذف واحد خانواده، حضور موسسات عظیم مراقبت از فرزندان، سلطه‌ی ماشین‌های حسابی در ایجاد اخبار و شادی‌های نامشخص در زندگی و کشتن بیماران امری طبیعی تلقی می‌شود [17].

- قرن بیست

از آغاز قرن بیستم برخی از کاربردهای تکنولوژی برای برتری جویی و از بین بردن انسان‌ها آشکار گشت و بسیاری از دانشمندان و محققین به جنبش‌های دوست‌دار بشری و تعامل انسان با فناوری پیوستند. همزمان ادبیات دس‌شهری مسیر قرن قبلی را با ورود عمیق‌تر به مباحث

محرومیت و رنج تا کمترین سطح کاهش یافته، لذت‌جویی و روابط جنسی تشویق می‌شود و کاهش روابط جنسی ضدارزش و یک رفتار ضداجتماعی شمرده می‌شود. افراد با مصرف داروی مخدری همواره حس لذت را به خود بازمی‌گردانند هاکسلی بیست و شش سال بعد مدعی شد که تمدن بشری با سرعتی بسیار بیشتر از پیش‌بینی‌های او در حال حرکت به سمت این دنیا است. [21].

"مزرعه‌ی حیوانات" اثر "جرج ارول" درباره‌ی گروهی از جانوران اهلی است که در اقدامی آرمان‌گرایانه و انقلابی، صاحب مزرعه را از مزرعه‌اش فراری می‌دهند تا خود اداره‌ی مزرعه را به دست گرفته و «برابری» و «رفاه» را در جامعه‌ی خود برقرار سازند. بسیاری از ویژگی‌های سیاسی و اجتماعی دس شهری چون استبداد طبقه‌ی حاکم و دیکتاتوری در انقلاب حیوانات مزرعه که نماد انقلاب کارگری و سرنوشت آن بر ضد نظام سرمایه‌داری است، وجود دارد [22].

"هزارونهصدو هشتادوچهار" اثر دیگر "جرج ارول" نیز بیانیه‌ای سیاسی در رد نظام‌های تمامیت‌خواه یا توتالیتیر، از پیامدهای دس شهری است. آینده‌ی جامعه‌ای که در آن خصوصیات همچون تنفر نسبت به دشمن و علاقه‌ی شدید نسبت به ناظر کبیر یا رهبر حزب با شخصیت دیکتاتوری فرهمند، وجود دارد. در جامعه‌ی تصویر شده گناه‌کاران به راحتی اعدام می‌شوند و آزادی‌های فردی و حریم خصوصی افراد به شدت توسط قوانین حکومتی پایمال می‌شوند، حتی صفحات نمایش در خانه‌ها از شهروندان جاسوسی می‌کنند و شهروندان مجبورند همیشه با چهره‌ای سرشار از خوش‌بینی و لبخند به این صفحات نمایش نگاه کنند تا کوچکترین شک و تصور نادرستی که نشان‌دهنده‌ی هرگونه نارضایتی فرد باشد، برای نمایندگان حکمرانان پشت صفحات نمایش ایجاد نشود، چرا که در غیر این صورت مورد غضب حکمرانان قرار می‌گیرند [23].

"چهارصدوپنجاهویک درجه‌ی فارنهایت"، اثر "ری بردبری" به بحث سازسور حکومتی و کتاب سوزان می‌پردازد،

ارتباطات و انجام فعالیت‌ها و اشتراک‌گذاری ایده‌ها و انتقال دانش از طریق دستگاه‌هایی با قابلیت پیام‌رسانی و کنفرانس ویدیویی فوری انجام می‌شود. سرانجام، خرابی دستگاه، تمدن را با خود فرو می‌برد. ولی قبل از هلاکت، ساکنان می‌فهمند که بشریت و پیوند آن با دنیای طبیعی همان چیزی است که واقعاً مهم است و این به دست افراد در سطح می‌رسد که هنوز هم برای بازسازی نسل بشر و جلوگیری از تکرار اشتباه در حال ساخت دستگاه هستند [19].

"ما" اثر "یوگنی زامیاتین" نیز در آینده اتفاق می‌افتد. محل زندگی افراد برای نظارت و جاسوسی راحت‌تر پلیس مخفی، از شیشه ساخته شده و شبیه زندانی بر اساس طرح "جرمی بنتام" است. سیستم دولتی متأثر از مدل "فردریک وینسلو تیلور" است تا بالاترین میزان بهره‌وری تولیدی را داشته باشد. به هر فرد، تنها شماره‌ای اختصاص داده شده و مردم در صفوف منظم و لباس متحدالشکل دارند. جامعه دقیقاً بر اساس منطق و استدلال، به عنوان محملی برای قوانین یا ساختار جامعه، حرکت می‌کند. بر این اساس، رفتار فردی هم بر اساس منطق و فرمول‌ها و معادلات ایجاد شده توسط دولت، تنظیم می‌شود. مو شک‌های فضاییما، جراحی مغز و موسیقی الکترونیک، پلیس مخفی، پرده‌ی آهنین، انتخابات یکپارچه، اردوگاه‌های کار اجباری و اتاق‌های گاز نیز پیش‌بینی شده‌اند [20].

در "دنیای قشنگ نو" اثر "آلدوس هاکسلی"، دنیایی دو چهره وجود دارد. مهندسی ژنتیک، خانواده و تولید مثل را از بین برده و به آفرینش انسان‌ها با ویژگی‌های از پیش تعیین شده با تزریق داروهای ایجاد حس خوشبختی می‌پردازد. نظام اخلاقی جامعه با تشکیل حکومت جهانی، جنگ، فقر، هنر، دانش، فرهنگ، فلسفه، مذهب و زبان‌ها را ریشه‌کن کرده، فقط دانش روان‌شناسی با هدف کاستن از رنج‌های غیرضروری اعتلا یافته تقدیس فقط در هنری فورداست. انسان‌ها شاد و سالم هستند و زندگی مرفه و مجهزی دارند و صلح و دوستی همه جا را فراگرفته، نیازهای انسان‌ها به سرعت برطرف و

کوچک‌ترین استفاده از دستگاه، حکم اعدام را در نظر گرفته‌اند خود کسانی هستند که از دستگاه به‌طور پنهانی استفاده می‌کنند [26].

"میرا" اثر " کریستوفر فرانک " پادآرمان‌شهری سوررئالیستی است که افرادی تک و تک در آن سعی بر مقاومت دارند. در جامعه، ارزش‌ها، ضدازش شده‌اند. همه باید به هم لبخند بزنند و اگر کسی از این کار طفره برود او را جراحی کرده و نقابی بر چهره‌اش می‌گذارند که قابل برداشتن نیست و بعد از مدتی جذب صورتش شده و به همان حال می‌ماند. در این جامعه زوجیت معنا ندارد و همه به صورت گروهی به تفریح می‌روند. جامعه بر فرد مقدم است و حقوق دیگر انسان‌ها محترم‌تر و سیستم حاکم توتالیتر است. جغرافیای شهر نیز یک دشت بیکران است که سراسر آن با قیر پوشانده شده و روزهایی که هوا گرم است ابری سیاهی سطح آن را می‌پوشاند. خانه‌های داستان تماماً دیوارهای شیشه‌ای دارند و سرتاسر شهر با چراغ‌هایی روشن شده است چرا که بدی در تاریکی خفته است [27].

در "وی مثل وندتا" اثر "آلن مور" ابرمردی انقلابی با ماسک "گای فاوکس" علیه حاکمیت مستبد فاسدی قیام می‌کند که در تلاش است برای تسلط بر عوام از مفاهیم مذهبی مشابه قرون وسطی استفاده کند. وی به تبلیغ سقوط دولت فاشیستی و ترغیب مردم به ترک فاشیسم می‌کند. پس از یک جنگ هسته‌ای بیشتر مناطق جهان ویران شده است. حزب سیاسی سوپرماستیس سفید، نتو فاشیست، کریستوفاشیست، مخالفان همجنسگرایی و سازمان نورسفایر مخالفان خود را در اردوگاه‌های کار اجباری نابود کرده و اکنون کشور را به عنوان یک کشور پلیسی اداره می‌کنند [28].

"سرگذشت ندیمه" اثر "مارگارت اتوود" دس شهری است که پس از ترور رئیس‌جمهور و همه‌ی اعضای کنگره توسط مسیحیان بنیادگرا و اعلام وضعیت فوق‌العاده، انقلابی در کشور رخ می‌دهد، قانون اساسی لغو شده و حکومتی تمامیت‌خواه مسیحی تشکیل می‌شود. در این حکومت جدید

در آینده‌ای که خواندن یا داشتن کتاب عامل اصلی این انحراف و جنایتی بزرگ محسوب می‌شود. قرص‌های شادی‌بخش و داروهای مسکن و خواب‌آور که نسیان‌آور نیز هستند با صفحه‌های بزرگ و ویدیویی بر دیوارهای منازل هرگونه دغدغه‌ای را برطرف می‌کنند. آزاداندیشی ممنوع و خطرناک است زیرا تعادل جامعه را مختل و اشخاص را ضداجماع بار می‌آورد. آشنانشانی از مهمترین نهادهای دولتی است چرا که مسئول بازیابی و سوزاندن کتاب‌های باقی‌مانده و قتل صاحبان آن بر عهده‌ی وی است [24].

در "این روزگار محشر" اثر "آیرا لوین" با کمک همسان‌سازی و داروهای آرام‌بخش جامعه‌ای آرام و یک‌دست ساخته شده است. انسان‌ها همه در آرامش و آسایش در کنار هم زندگی می‌کنند. از تفاوت تا جای ممکن دوری شده است. چشم‌ها همه یک‌رنگ هستند، برای هر جنس یک نام چهار حرفی بیشتر وجود ندارد. دنیا را رایانه‌ای به نام یونی‌کامپ اداره می‌کند و همه‌ی انسان‌ها با برنامه‌ریزی این رایانه زندگی می‌کنند. همه دست‌بندی دارند که تنها یک بار در سال در روز همبستگی آن را باز می‌کنند. همه جا اسکنرهایی وجود دارد که با استفاده از این دست‌بندها جابجایی و ورود و خروج انسان‌ها را کنترل و ثبت می‌کنند. برای رفتن به هر جایی نیاز به اجازه گرفتن از پوشگر هست. درها تنها با پوشگر باز می‌شوند. ذهن انسان‌ها با استفاده از فرایندی به نام درمان‌کاری، آرام نگه داشته می‌شود. هر ماه، هر کس دارویی تزریقی دریافت می‌کند که ذهن و سوخت‌وساز بدن را کنترل کرده و در حالت عادی نگاه می‌دارد. عمر نهایی انسان‌ها ۶۲ سال است [25].

"شهر یار آینده" نام جلد اول سه‌گانه‌ای "جان کریستوفر" در زمانی می‌گذرد که زمین صنعتی بر اثر اتفاقی مهم از بین رفته و همه‌ی انسان‌ها به زندگی قرون وسطی بازگشته‌اند. در این میان افرادی از ساده‌لوحی انسان‌ها استفاده کرده و دلیل این نابودی را استفاده از ماشین نشان می‌دهند. حتی به زبان آوردن این کلام ممنوع می‌شود و ارواحی ناشناخته بر انسان‌ها حکومت می‌کنند. پیش‌بین‌ها که برای

"بچه‌های بشر" اثر "جیمز پی دی" بر نتایج حاصل از فناوری در نابرابری جمعی متمرکز است. نظامی پادشاهی که به طور مدام خالی از جمعیت می‌شود و تعدادی از افراد که آخرین متولدین زمین هستند خوی‌های خشن، متکبرانه و استبدادی پیدا می‌کنند. شهروندان سالخورده و ناتوان به یک بار تبدیل شده‌اند. مردان موظف به آزمایش‌های سالیانه برای حفظ اسپرم‌های باقی‌مانده و زنان در موسسات پورنوگرافی آموزش می‌بینند. شهروندان به دلیل انقراض بشر موظف به دانستن دامپروری هستند چرا که نگهداری از حیوانات برای جایگزین کردن نوزادان، مهم است، به آن‌ها لباس پوشانده و برایشان جشن ازدواج می‌گیرند [30].

آزادی‌های فردی اکثر شهروندان پایمال می‌شود و همه‌ی ادیان به جز دین رسمی کشور، ازدواج مجدد، طلاق، سقط جنین، هم‌جنس‌گرایی غیر قانونی اعلام می‌شود. متخلفان مذهبی و سیاسی یا با طناب دار اعدام یا به مناطق سمی خطرناک که کولونی نامیده می‌شوند فرستاده شده و به دیوار آویخته می‌شوند تا مایه‌ی عبرت بقیه باشند. بیشتر مردم بابت فجایع عقیم هستند. بعضی نواحی کشور غیرقابل سکونت و به حوادثی در نیروگاه‌های هسته‌ای و پایگاه‌های دفع مواد سمی مرتبط است. زنان بارور که ازدواج نکرده‌اند به عنوان «ندیمه» در اختیار خانواده‌های تراز اول قرار می‌گیرند تا شاید برای آن‌ها بچه‌ای بیاورند. زنان مجرد عقیم تبعید می‌شوند [29].

جدول شماره‌ی دو: مرور ویژگی‌های دس شهری در آثار ادبیات مدرن

قرن	سال	عنوان اثر	نویسنده	ویژگی‌های دس شهری
قرن ۱۸	۱۷۲۶	سفرهای گالیور	جاناتان سوئیفت	علم‌زدگی، ویران‌گری به بهانه‌ی اکتشاف علمی، حکومت اسب‌های باهوش بر انسان‌های وحشی، نزاع بر سر موارد پوچ و بی‌اهمیت
		Gulliver's Travels	Jonathan Swift	
قرن ۱۹	۱۸۶۳	پاریس در قرن بیستم	ژول ورن	تیره و تاریکی تمدن تحت فناوری، اولویت تجارت و فناوری نسبت به موضوعات انسانی
		Paris in the Twentieth Century	Jules Gabriel Verne	
	۱۸۶۴	یادداشت‌های زیرزمینی	داستایوفسکی	فضای زیرزمینی، نادرستی عقلانیت ایده آل، جنبه‌ی فاسد، تاریک و غیر منطقی بشریت، خشمگینی از دیوار طبیعت
	۱۸۸۷	جمهوری آینده	آنا باومن داد	جامعه‌ی منطبق با فناوری، خانه‌های یکسان، برابری زن و مرد، کار کم، زندگی خسته‌کننده و خالی از روح، ممنوعیت سفر، اعمال قانون متوسط‌ها، تبعید دانشمندان، نویسندگان و هنرمندان با استعداد، عدم عشق رمانتیک، استفاده از قرص‌های دارویی به جای م صرف غذا، آ ساز سورهای اتوماتیک و و سایل خواب راحت
The Republic of the Future		Anna Bowman Dodd		

کشف اکسیر جاودانگی و رسیدن به مرحله یکنواختی بی‌ثمر، تلاش برای احیای زندگی قرن نوزدهم	والتر بسانت	خانه‌ی درونی	۱۸۸۷
	Walter Besant	The Inner House	
فساد و نابودی انسان‌ها، توطئه‌های تسلط بر جهان، تشنج‌های وحشتناک اجتماعی، نابودی تمدن و ایجاد استبداد مطلق	ایگناسیوس دانلی	ستون سزار	۱۸۹۰
	Ignatius L. Donnelly	Caesar's Column	
روابط ناسالم عصر صنعتی و انحطاط‌های اجتماعی، دسته‌بندی بشریت به اشراف و کارگران، رنج مادام‌العمر طبقه‌ی کارگر، ناهماهنگی رواج یافته توسط جریان‌های تجاری و صنعتی	هربرت جورج ولز	ماشین زمان	۱۸۹۵
	Herbert George Wells	The Time Machine	
اختلاف طبقات پایین و بالا، شورش کارگران، مزد روزانه برای کارگران برای غذای شب، عدم امنیت شغلی، وفور بیماری‌های صنعتی، یونیفرم‌های رنگی متناسب با پیشه، حذف خانواده، موسسات کودک‌داری، کشتن بیماران، اخبار و شادی‌های مصنوعی	هربرت جورج ولز	خواب‌آلود بیدار می‌شود	۱۸۹۹
	Herbert George Wells	The Sleeper Awakes	
قدرت نظام سرمایه‌داری، کنترل تمام امور جامعه و جهان توسط گروه‌های سلطه‌گر مالی، جنگ و کشتار و جنایت،	جک لندن	پاشنه‌ی آهنین	۱۹۰۷
	Jack London	The Iron Heel	
زندگی زیرزمینی، متکی به ماشین، اتاق‌های منفرد، عدم نیاز به سفر، کارهای مجازی، ارتباطات ویدئویی، اینترنتی و پیامی، انفصال بشر از دنیای طبیعی	ای ام فورستر	ماشین از کار می‌ایستد	۱۹۰۹
	Edward Morgan Forster	The Machine Stops	
خانه‌های شیشه‌ای، نظارت و جاسوسی پلیس مخفی، استفاده از افراد به عنوان کارگران زندانی و منظم دولت، استفاده از شماره برای هر شخص به‌جای نام و نام خانوادگی، جامعه‌ای منطقی و قانونی بر اساس تنظیمات دولت، موشک‌های فضاپیما، جراحی مغز، موسیقی الکترونیک، پرده‌ی آهنین، انتخابات یکپارچه، اردوگاه‌های کار اجباری و اتاق‌های گاز	یوگنی زامیاتین	ما	۱۹۲۰
	Yevgeny Zamyatin	We	
آفرینش انسان‌ها با مهندسی ژنتیک، حذف جنگ، حذف فقر، حذف تولیدمثل، حذف خانواده، انسان‌های شاد و سالم و دارای حس خوشبختی و زندگی مرفه و	آلدوس هاکسلی	دنیای قشنگ نو	۱۹۳۲
	Aldous Huxley	Brave New World	

قرن
۲۰

مجهز در سایه‌ی داروهای ژنتیکی و روان‌شناختی برای کاهش رنج، همه‌گیری صلح و دوستی، حذف هنر، حذف مذهب، حذف فلسفه، حذف دانش، حذف فرهنگ، رواج روابط جنسی				
پاک‌سازی خشونت‌آمیز افراد، استبداد، دیکتاتوری، نظام سرمایه‌داری، عدم برابری، عدم رفاه	جرج ارول	مزرعه‌ی حیوانات	۱۹۴۵	George Orwell
		Animal Farm		
نظام‌های توتالیتر، تنفر نسبت به دشمن، علاقه‌ی شدید نسبت به ناظر کبیر، رهبری حزب توسط دیکتاتوری فرهمند، اعدام گناه‌کاران، عدم برخورداری از آزادی‌های فردی و حریم خصوصی، جاسوسی توسط صفحات نمایش، اظهار نارضایتی و شک و تصور نادرست مجازات دارد، استفاده از تله‌اسکرین برای کنترل افراد	جرج ارول	هزارونهدصدو هشتادوچهار	۱۹۴۹	George Orwell
		Nineteen Eighty-Four		
سانسور حکومتی و کتاب‌سوزان، جنایت بودن داشتن و خواندن کتاب به دلیل عامل انحراف، شهروندان مجهول‌الیه و نابالغ، قرص‌های شادی‌بخش و داروهای مسکن و خواب‌آور و نسیان‌آور، ممنوعیت آزاداندیشی	ری بردبری	چهارصدو پنجاهویک درجه‌ی فارنهایت	۱۹۵۳	Ray Bradbury
		Fahrenheit 451		
جامعه‌ای آرام و یک‌دست با هم‌سان‌سازی و داروهای آرام‌بخش کنترل‌کننده، آرامش و آسایش و زندگی در کنار هم، عدم تفاوت‌ها، متکی بر برنامه‌ریزی ماشین، دست‌بندهای کنترلی، نفوذ بر ذهن انسان‌ها، تعیین عدد نهایی عمر	آیرا لوین	این روزگار محشر	۱۹۷۰	Ira Levin
		This Perfect Day		
از بین رفتن زمین‌صنعتی، بازگشت به زندگی قرون وسطی، عدم استفاده از دستگاه و ممنوع بودن بردن نام آن، استفاده ناظران پشت پرده از دستگاه	جان کریستوفر	شهریار آینده	۱۹۷۰	John Christopher
		The Prince in Waiting		
تبدیل ضداارزش به ارزش، لیخنده‌های اجباری، نقاب‌های راضی و خندان دائمی جراحی شده بر صورت افراد، عدم وجود زوج، مقدم بودن جامعه بر فرد، نظام توتالیتر، اجبار بر ظاهر راضی و خشنود، خانه‌هایی با دیوارهای شیشه‌ای	کریستوفر فرانک	میرا	۱۹۷۲	Christopher Frank
		Mortelle		
	مارگارت اتوود	سرگذشت ندیمه	۱۹۸۵	

انقلاب مسیحیان بنیادگرا، اتمام دموکراسی و تشکیل حکومت توتالیتار مسیحی، حذف آزادی‌های فردی، حذف ادیان بجز دین رسمی کشور، ممنوعیت ازدواج مجدد، ممنوعیت طلاق، ممنوعیت سقط جنین، ممنوعیت هم‌جنس‌گرایی، اعدام متخلفان مذهبی به بهانه‌ی عبرت، عقیم شدن افراد به دلایل زیست‌محیطی دفع مواد سمی و هسته‌ای، تبعید زنان مجرد، استفاده از زنان بارور به عنوان ندیمه	Margaret Atwood	The Handmaid's Tale	
استفاده از مفاهیم مذهبی برای تسلط بر عوام، جنگ هسته‌ای، ویرانی، اردوگاه‌های کار اجباری، کشور پلیسی	آلن مور Alan Moore	وی مثل وندتا V for Vendetta	۱۹۸۹
نا باروری جمعی، کاهش مداوم جمعیت، خوی‌های خشن، متکبران و استبدادی، حذف شهروندان سالخورده و ناتوان، وظیفه‌ی مردان برای حفظ اسپرم‌های باقی‌مانده، آموزش زنان در موسسات پورنوگرافی، نگهداری از حیوانات خانگی	جیمز پی دی P. D. James	بچه‌های بشر The Children of Men	۱۹۹۲

بحث

با توجه به این که تعیین الگوهای طراحی در شهرسازی به سادگی معماری نیست و مضامین درهم تنیده و پیچیده با پشتوانه‌های سیاسی و اجتماعی آن را هدایت می‌کنند علی‌رغم آن که شهرسازی تلاش می‌کند در مسیری منطقی و عقلانی قرار بگیرد، و با توجه به شرح مسئله در توجیه بحران‌های اخیر و توجه نویسندگان، بخصوص آینده پژوهان یا نویسندگان علمی-تخیلی در ساخت ذهنی پدیده‌ای به نام دش شهر تحت تاثیر انقلاب صنعتی، که امروز شاهد موفقیت این پیش‌گویی‌ها هستیم، مقاله‌ی حاضر می‌کوشد تا با گردآوری و مرور آثار ادبیات دش شهری، آموزه‌های آن را در اختیار طراحان شهری در شناخت و تبیین مسئله‌های مشابه بنماید.

لازم به ذکر است که برای درک عصر حاضر و شناخت و پیش‌بینی طراحی آینده‌ی شهرها، بایستی به گذشته نگریست و چارچوب اصلی فرآیند توسعه‌ی آن را کشف و مسائل را در مسیر تحول‌شان دنبال کرد، فرانک لوید رایت در پایان کتابش با نام "شهر زنده"، می‌نویسد: "زمان حال یک سایه‌ی در حرکت است که دیروز را از فردا جدا می‌کند" [31].

رویکرد انسان‌گرا در بازآموزی از مفاهیم ضدانسانی دش شهری که در واقع نگاهی عبرت‌آموز به ویژگی‌های آن دارد به معنی توجه بیشتر به فاکتورهایی است که ارج و منزلت و ارزش‌های تاریخی، اصیل و فرهنگی انسان در آن رعایت شده باشد تا به همراه پیشرفت‌های تکنولوژیک که امکان ایجاد دش‌شهرها را ممکن می‌سازد، تقویت ابعاد ایدئولوژیک انسان‌گرا بتواند مانعی در برابر آن باشد تا به جای دش‌شهر، شهرهایی انسان‌گرا داشته باشیم. توجه به این فاکتورها با لحاظ

عملی بازسازی شهرها پس از جنگ‌های جهانی در تو سعهی نظریات شهرسازی قابل انکار نیست. با این وجود تفکرات ادبیات آرمان‌گرایی و پادآرمان‌گرایی از جمله هنری جورج در شکل‌گیری نظریه‌ی باغ‌شهر هوارد و همچنین شهر خطی آرتورو سوریا و شهر پهن‌دستی فرانک لوید رایت بی‌تاثیر نبوده است. جدول شماره‌ی یک امکان مقایسه‌ی تطبیقی زمان‌مند و مترادف صنعتی و ادبی را فراهم می‌کند. جدول شماره‌ی دو نیز تعدادی از آثار بنام ادبیات دس شهری را در محور زمانی فراهم می‌آورد تا پژوهشگر طراحی بعدی در حوزه‌های اجتماعی و شهر بتواند ویژگی‌های نکوهیده‌ی محتمل از تهاجم تکنولوژیک را شناخته و پیامدهای منفی آن را بازآموزی نموده باشد. این بازآموزی در حوزه‌ی طراحی به معنای ایجاد موانع هشدار در برنامه‌ریزی‌های قبل از طرح است که مقاله، رویکرد انسان‌گرا را به دلیل نادیده انگاشته شدن در مسیر سلطه‌ی تکنولوژی، برآن نهاده است.

تشکر و قدردانی: موردی توسط نویسندگان گزارش

نشده است.

تاییدیه‌ی اخلاقی: موردی توسط نویسندگان گزارش

نشده است.

تعارض منافع: این مقاله برگرفته از رساله‌ی دکتری

معماری در حال تدوین حامد بهکام با عنوان «بازخوانی مولفه‌های انسان‌گرایانه در رایانش معماری» در دانشگاه آزاد اسلامی مشهد می‌باشد.

سهم نویسنندگان: حامد بهکام ۷۰٪، خسرو افضلیان

(نویسنده‌ی مسئول) ۱۰٪، بهرام وزیری فراهانی ۱۰٪،

محسن طیبی ۱۰٪

منابع مالی: هزینه‌های مربوط به این پژوهش به عهده‌ی

نویسنده‌ی اول بوده است.

ویژگی‌های دس شهری به معنی فراهم آوردن زمینه‌هایی برای عدم امکان ایجاد آن‌ها در برنامه‌ریزی‌های طراحی شهری باید از ورودی‌های زیر بگذرد: فضا، زمان، اقتصاد، قدرت، فرهنگ، نشانه، بیان [1].

مطابق تحلیل‌های موجود در جداول، تمام نمونه‌ها بجز "شهریار آینده" به انتقاد از نقش ماشین، صنعت، رایانه و تکنولوژی و یا مفاهیم برآمده از آن پرداخته‌اند، از قبیل سلطه‌های مالی نظام‌های سرمایه‌داری مرتبط با صنعت و نیز برتری جویی‌های سیاسی یا حذف آزاداندیشی، تاریخ و فردیت و در نتیجه انزوای انسان توسط رادیکالیسم فناوری در انبوهی از تهدیدها و ویرانی‌ها و انسان‌های باقی‌مانده در دس‌شهر که درگیر تشعشعات هسته‌ای، بیماری‌های ویروسی، ویرانی‌ها و بی‌خانمانی هستند، رسیدن دس‌شهرها را گوشزد می‌کنند. ویژگی‌هایی که بدون توجه به ابعاد ایدئولوژیک انسان‌گرایانه‌ی اصیل و در توجه صرف به ابعاد تکنولوژیک پیشرفت جوامع بوجود آمده‌اند نتیجه‌ای جز حذف انسان با تمامی پیامدهایی که در جدول بالا قابل مشاهده است، نخواهند داشت. "شهریار آینده" نیز شرایط متضادی را ترسیم می‌کند که در اثر اشتباهی مبهم صنعت به کلی از بین رفته و زندگی به روش ماقبل قرون وسطی بازگشته است و در این بین عده‌ای عوام سعی در مقصر دانستن ماشین دارند.

نتیجه‌گیری

ادبیات دس‌شهری پیامدها و چارچوب‌های بحرانی در جوامع سه قرن گذشته را یادآوری کرده و همچنین تأثیرگذار بر آغاز دانش شهرسازی از نیمه‌های قرن نوزده با شروع از انتقادهای ادبی به خصوص توسط مارکس و انگلس شدند. نقد نظام‌های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و حکومتی موضوع اولیه بوده و سپس انتقادهای ماشین-محوری جای آن را می‌گیرد، با شروع انقلاب سوم صنعتی ادبیات داستانی در مسیر تخیلی هم وارد شده و پیش‌بینی‌های قریب‌الوقوع می‌کند. البته فعالیت‌های

1. Fakouhi N. Urban Antropology.
2. Tehran: Nashr-e Ney; 2014. [Persian]
3. Thfari M. Architecture and Utopia :Design and Capitalist Development. Cambridge: MIT Press; 1976.
4. Picon A. Digital Culture in Architecture: An Introduction for the Design Professions. Tehran: Parham Nagsh; 2010. [Persian]
5. Banham R. Theory and Design in the First Machine Age. Cambridge: MIT Press; 1980.
6. Madhusudana P N. Utopian and Dystopian Literature: a comparative study. IJCRT. 2018;6(4):88-95.
7. Barton J, Rowland Ch. Apocalyptic in History and Tradition. UK: Bloomsbury; 2002.
8. Ashoori D. An Encyclopaedia of Politics. Tehran: Morvarid; 1999.
9. Kristeller P. Thomas more as a renaissance humanist. Moreana; Angers. 1980;17(65/66):5-22.
10. Kautsky K. Thomas More and his Utopia. US: Forgotten Books; 1888.
11. Swift J. Gulliver's travels. New York: sterling; 2006.
12. Verne J. Paris in the Twentieth Century. New York: Ballantine Books; 1997.
13. Dostoevsky F. Notes from Underground. Russia: Epoch;1864.
14. Bowman Dodd A. The Republic of the Future. London: Cassell; 1887.
15. Besant W. The Inner House. US: Forgotten Books; 2018.
16. Donnelly I. Caesar's Column. US: Shulte; 1890.
17. Wells H G. The Time Machine. UK: Heinemann;1895.
18. Wells H G. The Sleeper Awakes. New York: Harper;1899.
19. London J. The Iron Heel. United States: Macmillan Inc; 1907.
20. Forster E M. The Machine Stops. UK: Charles Granville; 1909.
21. Zamyatin Y. We. New York: Avon; 1924.
22. Huxley A. Brave New World. London: Chatto & Windus; 1932.
23. Orwell G. Animal Farm. London: Harvill Secker; 1945.
24. Orwell G. Nineteen Eighty-Four. London: Harvill Secker; 1949.
25. Bradbury R. Fahrenheit 451. New York: Ballantine Books; 1953.
26. Levin I. This Perfect Day. New York: Random House; 1970.
27. Christopher J. The Prince in Waiting. United States: Macmillan ;1970.
28. frank CH. Mortelle. Paris: Seuil; 1972.
29. Moore A. V for Vendetta. US: Vertigo; 1982.
30. Atwood M. The Handmaid's Tale. Canada: McClelland & Stewart; 1985.
31. James P D. The Children of Men. London: Faber and Faber; 1992.
32. Ostrowski W. Contemporary Town Planning. US: International Federation for Housing and Planning; 1973.

